

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.5(2).2023.22
UDC 373.2.016:7(075.8)

FORMATION OF THE FUNDAMENTALS OF ART AND DESIGN SKILLS IN CHILDREN OF OLDER PRESCHOOL AGE USING LANDSCAPE DESIGN: CLUSTER ANALYSIS

Halyna Shelepko

Assistant of the Department of Preschool
Education, PhD student of specialty
011 «Educational and pedagogical sciences»
(preschool pedagogy),
Dragomanov Ukrainian State University,
Pyrohova Str., 9, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-0063-8632>
e-mail: h.v.otchenko@npu.edu.ua

Abstract. *The article presents the results of a cluster analysis using the method of testing teachers of the private preschool institution «Wonderland» in Google Form, according to which the majority of respondents defined the concept of «artistic construction (design) skills of older preschool children» as an ability based on already formed artistic knowledge and ideas to design the structure of the object, create an artistic image and model the subject environment beautifully and harmoniously.*

The most characteristic design skills in the opinion of educators were followed. It has been determined what methods and techniques are used to form the foundations of art and design skills in preschool children in a preschool education institution. A comparative analysis of the components of the formation of the foundations of artistic and constructive skills of older preschool children was carried out: emotional-sensual, value-cognitive creative-practical components with orientational, creative-transformative personal-creative components. Methodical directions of the formation of components of artistic and design skills by means of landscape design are proposed for educators, namely: emotional-sensual, value-cognitive creative-practical components. It has been found that it is possible to stimulate the emotional and sensory sphere of a child of older preschool age thanks to a deep immersion in the art of landscape design by selecting visual examples of small architectural forms, geoplastics, means of decorative landscaping, visual communication and decorative covering and the possibilities of their combination with vegetation, terrain relief, water. It was found that the emotional aesthetic knowledge of nature causes a value-cognitive attitude towards the environment, an understanding of its beauty, harmony, and oneself in nature as an important part of the child's world. It has been confirmed that the creative-practical component stimulates young researchers to artistic and constructive activities for designing landscape compositions combining natural and artificial elements.

Key words: *formation of the foundations of artistic and design skills, older preschool children, landscape design, methodical recommendations, future educators*

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.5(2).2023.22
УДК 373.2.016:7(075.8)

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬО- КОНСТРУКТОРСЬКИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ: КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ

Шелепко Г. В.

асистент кафедри дошкільної освіти,
аспірантка спеціальності
011 «Освітні, педагогічні науки»
(дошкільна педагогіка),
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0063-8632>
e-mail: h.v.otchenko@npu.edu.ua

Анотація. У статті наведено результати кластерного аналізу за допомогою методу – тестування вихователів приватного закладу дошкільної освіти «Wonderland» у Google Формі, за яким більшістю опитуваних визначено поняття «художньо-конструкторські (дизайнерські) уміння дітей старшого дошкільного віку» як здатності на основі вже сформованих художніх знань та уявлень здійснювати проектування структури об'єкта, створювати художній образ та моделювати предметне середовище красиво та гармонійно. Прослідковано найбільш характерні дизайнерські уміння на думку вихователів. Встановлено якими методами та прийомами формують у закладі дошкільної освіти основи художньо-конструкторських умінь у дітей дошкільного віку. Здійснено порівняльний аналіз формування компонентів основ дизайнерських умінь старших дошкільників: емоційно-чуттєвого, ціннісно-пізнавального творчо-практичного компонентів з орієнтаційним, творчо-перетворювальним, особистісно-креативним компонентами. Запропоновано для вихователів методичні напрями щодо формування компонентів художньо-конструкторських умінь засобом ландшафтного дизайну, зокрема: емоційно-чуттєвого, ціннісно-пізнавального, творчо-практичного компонентів. З'ясовано, що стимулювати емоційно-чуттєву сферу дитини старшого дошкільного віку можна завдяки глибокому зануренню у мистецтво ландшафтного дизайну добором наочних прикладів малих архітектурних форм, геопластики, засобів декоративного озеленення, візуальної комунікації та декоративного покриття й можливостями їх поєднання з рослинністю, рельєфом місцевості, водою. Виявлено, що емоційне естетичне пізнання природи викликає у дитини старшого дошкільного віку ціннісно-пізнавальне ставлення до навколишнього середовища, розуміння його краси, гармонії, та себе в природі як вагової частини її світу. Підтверджено, що творчо-практичний компонент стимулює маленьких дослідників до художньо-конструкторської діяльності для проєтування ландшафтних композицій у поєднанні природніх та штучних елементів.

Ключові слова: формування основ художньо-конструкторських умінь, діти старшого дошкільного віку, ландшафтний дизайн, методичні аспекти, кластерний аналіз, вихователі.

Вступ та сучасний стан проблеми дослідження. Трансформація сучасної української педагогічної науки спрямовується на формування творчої особистості з наявними художньо-конструкторськими вміннями задля здатності до власної естетично перетворювальної дійсності. Старший дошкільний вік є сенситивним для формування основ художньо-конструкторських умінь, оскільки у цьому віці, на основі добре розвинених емоцій та почуттів до мистецтва та природи, дитина практично реалізовує свої художні можливості задля отримання результату бажаної творчої дизайнерської діяльності. Ключове поняття «основи художньо-конструкторських умінь», розглядаємо на науковому підґрунті психолого-педагогічних досліджень Н. Голоти, О. Дронової, С. Матвієнко, І. Мельничук, Г. Сухорукової, І. Цюпак, Л. Янцур «як здатність на основі сформованих художніх знань та уявлень у дітей передшкільного віку проєктувати структуру об'єкта, творити художній образ та моделювати предметне середовище красиво та гармонійно» [5, с. 195].

Визначальними для нашого дослідження є такі наукові результати, отримані вітчизняними дослідниками, як-то: розроблення проблеми особистісного становлення дошкільника (Л. Божович, П. Гальперін, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Леонт'єв). Ці дослідники з'ясували, що в передумові розвитку особистості криється предметно-перетворювальна діяльність [6].

Таким чином, аналіз психолого-педагогічних джерел дозволив переконатися, що проблема формування основ дизайнерських умінь у дітей шести (семи) років засобом ландшафтного дизайну недостатньо вивчена, що склало підґрунтя для здійснення власне кластерного аналізу.

Мета і завдання дослідження. Мета статті – здійснити статистичну процедуру збору даних, що містять інформацію про наявність у вихователів закладу дошкільної освіти розуміння важливості формування основ художньо-конструкторських (дизайнерських) умінь у дітей старшого дошкільного віку засобом ландшафтного дизайну та упорядкувати об'єкти в порівняного однорідні групи кластери (власне кластерний аналіз).

Завдання дослідження: знаходження груп схожих суб'єктів у вибірці – вихователів приватного закладу дошкільної освіти «Wonderland»; здійснення тестування педагогів у Google Формі та аналіз, узагальнення отриманих результатів; наукова інтерпретація отриманих даних кластеризація.

Методи дослідження. Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань, у статті використано сукупність взаємопов'язаних наукових методів дослідження: причинно-наслідковий аналіз психологічних та педагогічних джерел з метою виявлення структури та змісту формування основ художньо-конструкторських (дизайнерських) умінь у дітей шести (семи) років; кластерний аналіз, тести, обробка результатів експерименту, моделювання отриманої інформації у вигляді рисунків та прогнозування перспективи подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для виявлення наявності у вихователів розуміння актуальності формування основ дизайнерських умінь у дітей передшкільного віку засобом ландшафтного дизайну здійснено тестування у Google Формі [1].

Зібраний і проаналізований фактичний матеріал дозволяє проілюструвати результати певних спостережень для обрахування яких було використано математичну операцію округлення чисел до найближчого цілого. З-поміж запропонованих визначень 58% респондентів знайшли правильне трактування поняття «художньо-конструкторські (дизайнерські) вміння дітей старшого дошкільного віку» як

здатності на основі сформованих художніх знань та уявлень у дітей передшкільного віку проектувати структуру об'єкта, творити художній образ та моделювати предметне середовище красиво й гармонійно. Графічне представлення даних подано на рис.1.

Рис.1. Результати відповідей на запитання: Позначте найбільш вдале визначення поняття «художньо-конструкторські (дизайнерські) уміння дітей старшого дошкільного віку»

До основ художньо-конструкторських умінь дітей старшого дошкільного віку переважна більшість голосів респондентів надали: умінню створювати художній образ внаслідок художнього конструювання, моделювання, проектування та декорування (70%); здатності отримувати насолоду від дизайнерського процесу та результату нового художньо-конструкторського об'єкту (61%); нестандартно та креативно мислити та генерувати нові дизайнерські ідеї (42%); уміння незвичайно презентувати свій ландшафтний дизайн у результаті чотирьохсторонньої взаємодії малюка з природним світом, мистецтвом та соціумом, тобто залучення старшого дошкільника в середовище художнього конструювання внаслідок засвоєння досвіду дизайнерської діяльності (42%) [7, с. 837].

Серед методів, прийомів та засобів, якими можливо сформувати художньо-конструкторські уміння у дітей старшого дошкільного віку вихователі виокремили: виконання конструктивних, технічно-творчих, завдань з моделювання (73%); художньо-продуктивну діяльність (70%); заохоченню до дизайнерської діяльності (61%); демонстрацію моделей природних та мистецьких об'єктів (68%).

Також ми запропонували відповісти на запитання як саме педагоги формують основи художньо-конструкторських умінь у дітей дошкільного віку. На що деякі респонденти відповіли, що вони забезпечують для дітей доступ до різноманітних матеріалів та інструментів для творчості, таких як малювання, моделювання, конструювання; заохочують художньо-продуктивну діяльність у природних куточках; проводяться різноманітні заняття, драматизації, розваги; організовують гурток квілінгу; мотивують усіх учасників до нових більш творчих та складних завдань; дають дітям повну свободу у їх діях стосовно вибору конструкторських матеріалів.

Найефективнішим засобом формування основ дизайнерських умінь у дітей старшого дошкільного віку вихователі вважають художньо-продуктивну діяльність – ма-

лювання, ліплення, аплікація (70%). При цьому ландшафтний дизайн педагоги не визначили як засіб для формування цих умінь, а ідентифікували як творчу діяльність, спрямовану на формування предметного просторового довілля елементами (формами, засобами, прийомами) ландшафтно-архітектури, та декорування деталей культурного ландшафту, що визначає розташування середовища дитини дошкільного віку, синтез природних елементів, художніх форм і деталей благоустрою [5, с. 194]. Виявлено, що лише 31% опитуваних респондентів підтвердили наявність реально створеного ландшафтного дизайну в їхньому закладі дошкільної освіти.

На підставі причинно-наслідкового аналізу психологічних та педагогічних джерел вдалося зафіксувати структурні компоненти формування основ художньо-конструкторських (дизайнерських) умінь у дітей шести років засобом ландшафтного дизайну (див. рис.2), а саме:

Рис. 2. Компоненти формування основ художньо-конструкторських (дизайнерських) умінь у дітей старшого дошкільного віку засобом ландшафтного дизайну

Головним чином визначені компоненти складають базис формування основ дизайнерських умінь у дітей старшого дошкільного віку з використанням ландшафтного дизайну, який залежить від особистості вихователя, його педагогічної креативності, організаторських здібностей, наявності дизайнерського та продуктивного мислення, що сприяє зародженню нових ідей, створенню індивідуальних бачень і стилів.

Цьому є підтвердження, а саме, здійснений педагогічний аналіз дисертаційного дослідження Г. Борин у якому обґрунтований позитивний особистісно-діяльнісний підхід до взаємодії вихователя з дітьми дошкільного віку з формування художньо-конструктивної діяльності; незвичайний, емоційно-активний та неординарний зміст; врахування індивідуальних та вікових особливостей дітей старшого дошкільного віку; особистість педагога в організації художньо-конструктивної діяльності. Авторка у дисертації пропонує складники творчого компонента художньо-конструктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку, зокрема: орієнтаційний; творчо-перетворювальний та особистісно-креативний [2, с. 2-3]. Схематично порівнюємо ці компоненти у табл. 1.

Відповідно до компонентів, зазначених у таблиці 1, перш за все, вихователю необхідно звертати увагу (стимулювати) на емоційно-чуттєву сферу дитини, занурюючись у мистецтво ландшафтного дизайну; залучаючи до співтворчості; надаючи їй можливості висловити свої емоції та переживання; стимулюючи уміння розпізнавати та розуміти свої емоції та емоції інших дітей; забезпечуючи дозовану підтримку, співпереживання від спілкування з природою; викликаючи атмосферу довіри.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця компонентів формування основ художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку

Компоненти формування основ дизайнерських умінь у дітей старшого дошкільного віку	Характерні аспекти творчого компонента художньо-конструктивної діяльності дошкільників (за Г. Борин)
<i>емоційно-чуттєвий компонент</i> передбачає сприйняття природи як мистецтва, її оцінку і вираз емоцій (радості, захвату, подиву), уміння до розпізнання та прояву емоцій	<i>орієнтаційний компонент</i> наполягає на налаштуванні таких умов, за яких дитина старшого дошкільного віку розкриває свої ще невідкриті творчі таланти [2]
<i>ціннісно-пізнавальний компонент</i> з'являється після позитивного емоційного переживання від споглядання природи і може стимулювати мисленнєву активність у вигляді розуміння її краси, гармонії та себе як вагової частини її світу	<i>творчо-перетворювальний компонент</i> потребує реалізації діяльнісного підходу до організації творчої праці [2]
<i>творчо-практичний компонент</i> активізує власне художньо-конструкторську діяльність засобом ландшафтного дизайну	<i>особистісно-креативний компонент</i> передбачає внутрішню потребу у реалізації творчого свого потенціалу дитини передшкільного віку в художньо-конструктивній діяльності [2]

Формуванню у старших дошкільників самовпевненості, активного пізнавального ставлення до природи, розвитку творчої фантазії та уяви сприяють позитивні емоції. Пережити позитивні емоції дітям старшого дошкільного віку під час споглядання природи допоможуть оригінальний зміст мистецької ландшафтної діяльності з іграми; казковий сюжет спостереження; відбір дитячого, відповідного віку, контенту; добір наочних прикладів малих архітектурних форм, геопластики, засобів декоративного озеленення, візуальної комунікації та декоративного покриття й можливостями їх поєднання з рослинністю, рельєфом місцевості, водою; змотивований педагог з привітним настроєм. При цьому вихователь цікавиться почуттями дітей у даний момент, стимулює до обміну щойно отриманими враженнями.

Завдяки навідним запитанням, коментуванням сюжету та можливих персонажів, розмірковування про їхні дії та наслідки педагог залучає маленьких ландшафтних дизайнерів до поєднання реальності з фантазією з розкриттям у них критичного мислення та здатності аналізувати те, що спостерігають. Уявні яскраві персонажі можуть стимулювати радість, задоволення, впевненість та ентузіазм у малюків.

Емоційне естетичне пізнання природи викликає у дитини старшого дошкільного віку ціннісно-пізнавальний ставлення до навколишнього середовища, розуміння його краси, гармонії, та себе в природі як вагової частини її світу. Цінність як духовне формоутворення проявляється за допомогою моральної та естетичної потреби пізнання ландшафтно-творчої діяльності. На цьому етапі з'являється творчо-практичний компонент, що стимулює маленьких дослідників до художньо-конструкторської діяльності для проєтування ландшафтних композицій у поєднанні природних та штучних елементів.

Дизайнерська діяльність дітей старшого дошкільного віку характеризується розвитком самооцінки, художнім конструюванням, декоративним оздобленням та відповідальним ставленням до природи.

Матеріали здійсненого кластерного аналізу дозволяють запропонувати вихователям закладів дошкільної освіти методичні напрями для продуктивного формування основ художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку саме з використанням проєктування ландшафтного дизайну та органічного поєднання архітектури із природними елементами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, здійснивши тестування вихователів у Google Формі, з'ясовано, що педагоги правильно розуміють поняття «художньо-конструкторські уміння» як здатності на основі сформованих художніх знань та уявлень у дітей передшкільного віку проєктувати структуру об'єкта, творити художній образ та моделювати предметне середовище красиво й гармонійно. З-поміж запропонованих основ сформованих художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку респонденти надали перевагу умінню створювати художній образ внаслідок художнього конструювання, проєктування, моделювання та декорування. Вихователями надано цікаві форми, методи прийоми, завдяки яким вони формують дизайнерські уміння у малюків. Для продуктивного формування основ художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку, саме засобом ландшафтного дизайну з органічним поєднанням архітектури із природними елементами варто скористатися змістовим наповненням компонентів: емоційно-чуттєвого ціннісно-пізнавального та творчо-практичного.

Встановлено, що особистість педагога, його креативні організаторських здібності, наявність дизайнерського та продуктивного мислення зумовлять зародженню нових ідей, створенню індивідуальних бачень і стилів у самих вихователів та інтенсивному формуванню художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку.

Наступні наукові пошуки в рамках здійсненого дослідження можуть бути спрямовані на реалізацію напрямів з формування основ художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку засобом ландшафтного дизайну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Анкета для вихователів закладів дошкільної освіти. 2023. URL: <https://docs.google.com/forms/d/145-CubZ5R3EHgorba93-soF1rdknhU7GMXyZRo0uIxx/edit>
2. Борин Г. В. Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2023. 540 с.
3. Кохан Н. М. Ленд-арт у контексті сучасного ландшафтного дизайну : дис....канд. мистецтвознавства (доктора філософії) : 17.00.07. Харків, 2019. 342 с.
4. Кротенко В. І., Савош І. В. Вплив мультиплікаційних фільмів на розвиток психіки дитини. *Науковий часопис. Спеціальна психологія*. 2020. Випуск 43. С. 115-123.
5. Отченко Г. В., Довбня С. О. Ландшафтний дизайн як засіб формування основ художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку. *Тенденції розвитку дошкільної освіти : молодь і наука* : зб. тез доп. II Всеук. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти, аспірантів, молодих вчених (м. Київ, 16 квітня 2021 р.). Київ, 2021. С. 193-195.
6. Рейпольська О. Д., Гудим І. М., Луценко І. В., Луценко В. О., Цветкова Г. Г. Розвиток старшого дошкільника в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти : методичні рекомендації / за заг. ред. О. Д. Рейпольської. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 178 с.
7. Шелепко Г. В. Педагогічні умови формування основ художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну. *Вісник науки та освіти. Педагогіка*. Видавнича група «Наукові перспективи», 2023. Випуск 5(11). С.831-845.

REFERENCES:

1. Anketa dlia vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity [Questionnaire for teachers of preschool education institutions]. (2023). Retrieved from: <https://docs.google.com/forms/d/145-CubZ5R3EHgorba93-soF1rdknhU7GMXyZRo0uIxx/edit> [in Ukrainian].
2. Boryn, H. V. (2023). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do formuvannia khudozhno-konstruktyvnoi diialnosti ditei doshkilnogo viku [Preparation of future educators for the formation of artistic and constructive activities of preschool children]. *Doctor's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
3. Kokhan, N. M. (2019). Lend-art u konteksti suchasnoho landshaftnoho dyzainu [Land art in the context of modern landscape design]. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
4. Krotenko, V. I., Savosh, I. V. (2020). Vplyv multiplykatsiinykh filmiv na rozvytok psykhyky dytyny [The influence of animated films on the development of a child's psyche]. *Naukovyi chasopys. Spetsialna psykholohiia – Scientific journal. Special psychology*. Vyp. 43, 115-123 [in Ukrainian].
5. Otchenko, H. V., Dovbnia, S. O. (2021). Landshaftnyi dyzain yak zasib formuvannia osnov khudozhno-konstruktorskykh umin u ditei starshoho doshkilnogo viku [Landscape design as a means of forming the foundations of artistic and design skills in children of older preschool age]. *Tendentsii rozvytku doshkilnoi osvity : molod i nauka – Trends in the development of preschool education: youth and science : proceedings of the Scientific and Practical Conference*. Kyiv, 193-195 [in Ukrainian].
6. Reipolska, O. D., Hudym, I. M., Lutsenko, I. V., Lutsenko, V. O., Tsvietkova, H. H. (2021). Rozvytok starshoho doshkilnyka v osvitnomu seredovyshchi zakladu doshkilnoi osvity [Development of an older preschooler in the educational environment of a preschool education institution: methodical recommendations] : metodychni rekomendatsii. O. D. Reipolskoi (Ed.). *Kropyvnytskyi : Imeks-LTD* [in Ukrainian].
7. Shelepko, H. V. (2023). Pedahohichni umovy formuvannia osnov khudozhno-konstruktorskykh umin u ditei starshoho doshkilnogo viku zasobamy landshaftnoho dyzainu [Pedagogical conditions for the formation of the foundations of artistic and design skills in children of older preschool age by means of landscape design]. *Visnyk nauky ta osvity. Pedahohika – Herald of science and education. Pedagogy*. Vydavnycha hrupa «Naukovi perspektyvy». Vyp. 5(11), 831-845 [in Ukrainian].